

 EGY NAP
A VÁROSBAN

AZ ÓKORI
RÓMA

EGY NAP
A VÁROSBAN

AZ ÓKORI
RÓMA

PHILIP MATYSZAK

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
24 Hours in Ancient Rome. A Day in the Life of the People Who Lived There
by Philip Matyszak
First published in 2017 by
Michael O'Mara Books Limited, London

FORDÍTOTTA
Böröczki Tamás

ISBN 978-963-544-815-9

Minden jog fenntartva

Copyright © Philip Matyszak 2017
Hungarian edition © Kossuth Kiadó 2022
Hungarian translation © Böröczki Tamás 2022
Borítóterv és grafikák © Patrick Knowles

Barbara Hooley-nak, a hölgynek a fa tetején

TARTALOM

BEVEZETŐ 9

HORA NOCTIS VI (00.00–01.00)

AZ ÉJSZAKAI ŐRJÁRAT INTÉZKEDIK 15

HORA NOCTIS VII (01.00–02.00)

A KOCSIS A KÖZLEKEDÉSI DUGÓBAN 25

HORA NOCTIS VIII (02.00–03.00)

A PÉK MUNKÁHOZ LÁT 36

HORA NOCTIS IX (03.00–04.00)

A RABSZOLGALÁNY REGGELIT KÉSZÍT 48

HORA NOCTIS X (04.00–05.00)

AZ ANYA BETEG KISGYERMEKÉT ÁPOLJA 57

HORA NOCTIS XI (05.00–06.00)

A CSÁSZÁRI HÍRNÖK BRITANNIÁBA INDUL 66

HORA NOCTIS XII (06.00–07.00)

AZ ISKOLÁS FIÚNAK KEZDŐDIK AZ ELSŐ ÓRÁJA 78

HORA I (07.00–08.00)

A SENATOR A PATRÓNUSÁVAL TALÁLKOZIK 90

HORA II (08.00–09.00)

A VESTA-SZŰZ VÍZÉRT MEGY 102

HORA III (09.00–10.00)

A JOGTUDÓS TANÁCSOT AD 113

HORA IV (10.00–11.00)

A KAMASZLÁNY SZAKÍT KEDVESÉVEL 126

HORA V (11.00–12.00)

A KŐFARAGÓ A CSÁSZÁRI SÍREMLÉKEN DOLGOZIK 137

HORA VI (12.00–13.00)

A FOGADÓSNŐ EBÉDIDŐBEN 147

HORA VII (13.00–14.00)

A VÍZÓRAKÉSZÍTŐ MESTER ÚJ MEGRENDELÉST KAP 158

HORA VIII (14.00–15.00)

A FÜRDŐSZOLGA FOGADJA A VENDÉGEKET 169

HORA IX (15.00–16.00)

A HÁZ ÚRNŐJE MEGSZERVEZI AZ ESTI LAKOMÁT 180

HORA X (16.00–17.00)

A GYAPJÚTISZTÍTÓ TULAJDONOSA TÚLÓRÁZIK 191

HORA XI (17.00–18.00)

A SZAKÁCS A KÉTSÉGBEESÉS SZÉLÉN 201

HORA XII (18.00–19.00)

A PAPNŐ ÁLDOZATBEMUTATÁSHOZ KÉSZÜLŐDIK 211

HORA NOCTIS I (19.00–20.00)

A FŰSZERKERESKEDŐ LAKOMÁRA INDUL 223

HORA NOCTIS II (20.00–21.00)

AZ UTCALÁNY ÜGYFELET TALÁL 234

HORA NOCTIS III (21.00–22.00)

AZ ASZTROLÓGUS HOROSZKÓPOT KÉSZÍT 246

HORA NOCTIS IV (22.00–23.00)

A GLADIÁTOR MEGMUTATJA, MIT TUD 258

HORA NOCTIS V (23.00–00.00)

AZ ÉLŐSKÖDŐ HAZATÉR A LAKOMÁRÓL 270

IRODALOM 281

A KÉPEK FORRÁSA 283

MUTATÓK 285

BEVEZETŐ

Kr. u. 137 szeptemberének első napjaiban járunk. A Római Birodalom csaknem hatalma csúcsán van. A római légiók már egészen Mezopotámiáig és Daciáig vitték a birodalmi sasokat (sőt Mezopotámiából mostanra vissza is hozták őket). A Temzétől a Tigrisig rettegik és tisztelik a hatalmas Rómát.

Az emberek többségét, akikkel e könyv lapjain megismerkedünk, mindez nem különösebben érdekli. Az ő életük nem a birodalom dicsőségének ünneplése körül forog, hanem arról szól, hogy ki tudják fizetni a lakbért, elviseljék kiállhatatlan hozzátartozóikat, és megbirkóznak az otthonuk és a munkájuk jelentette mindennapi kihívásokkal. Lehet, hogy Róma a világ leghatalmasabb városa, de az ott élőknek akkor is tájékozódniuk kell a forgalomban, ki kell jönniük valahogy a szomszédaikkal, és megfelelő minőségű, ám nem túl drága ennivalót kell beszerezniük a piacon.

Ebben a könyvben egy teljes napon át kísérhetjük figyelemmel a Hadrianus kori Róma életét, miközben huszonnégy lakójának meglehetősen különböző nézőpontjából vesszük szemügyre a várost. Körutunkat az éjszaka hatodik órájában kezdjük meg – kissé zavarba ejtő módon a rómaiak ugyan éjfélkor kezdték a huszonnégy órás napot, de az éjszaka óráit az előző napnyugtától számolták. Ez csupán

egyetlen példa arra, hogy a rómaiak sok tekintetben másképp látták a világot, mint ahogy ma mi látjuk.

A mai olvasó szemszögéből a legtöbb ember, akivel e könyv lapjain megismerkedünk, nyomorúságos életet él egy igazságtalan és megszeménoen egyenlőtlen társadalomban. Mindennapos jelenség a fertőzés okozta halál és a betegségek. Az egészségügyi ellátás és a rendfenntartás kezdetleges, a szociális ellátás legtöbb formája nem létezik még. A rómaiak azonban nem ebből a szemszögből tekintenek a dolgokra. Számukra az igazságtalanság és a betegség olyan egyetemes veszélyforrást jelentenek, amelyekkel meg kell küzdeni, és amelyeket el kell fogadni. Minden hiányossága és kellemetlensége ellenére Róma még mindig sokkal jobb lakóhely, mint szinte bármely más pontja a világnak. Rómát ugyanolyan hátrányok jellemzik, mint minden más helyet, de az előnyei összehasonlíthatatlanul nagyobbak.

Nem mintha a város lakói túl sok időt töltenének sétálgatással és azzal, hogy az emlékműveket és a grandiózus középületeket csodálják. Megvan a saját életük, amellyel dűlőre kell jutniuk valahogy – ezeket az életeteket vesszük majd szemügyre e késő nyári nap során. Fontos azonban megjegyeznünk: a fő célunk mindeközben nem annak kiderítése lesz, hogy mit tudhatunk meg a Rómában élő egyes emberek életéről, hanem az, hogy mit mondanak el nekünk ezek az életek magáról Rómáról. Hiszen a görögök és a rómaiak felfogása szerint még ha el is vesszük a falakat, az épületeket és az utakat, a város akkor is megmarad.

A várost az emberek alkotják; az épületek és emlékművek, amelyeket a későbbi nemzedékek turistái megcsodálnak majd, csupán másodlagos jelentőségűek, egyedül az őket megépítő és a közöttük élő emberek fizikai visszhangjaként fontosak. Éppen ezért viszonylag kevés emlékművel találkozunk majd ebben a könyvben. Az épületek,

amelyekkel közelebbről megismerkedünk, nem kopár romok, hanem egy eleven, összetett és kihívásokkal teli környezet részei.

Ugyanígy, az a huszonnégy ember – férfiak, nők és gyerekek –, akikkel ma találkozunk, nem csupán Róma lakói: ahogy a hozzájuk hasonló százezrek, ők *maguk* Róma. E könyv nem arra tesz kísérletet, hogy rekonstruálja, miként töltötte a napot e két tucat római – sokkal inkább arra törekszik, hogy magának a városnak az életéből rekonstruáljon egy szeletet, ahogy az annak sok százezer aspektusa közül huszonnégyben tükröződik.

A könyv lapjain színre lépő emberek többé-kevésbé fiktívek, ám az életük nem az. A mai ókortörténész nézőpontjából az ókor története nem annyira a „kiemelkedő emberekről” szól, hanem inkább arról a társadalmi intézményrendszerrel, amely ezen emberek és a tetteik mögött állt. Ennek megfelelően régészek, társadalomtudósok, epigráfusok és még számos más szakma képviselőinek munkája kellett ahhoz, hogy átfogó képet nyújtsanak számunkra arról, hogyan éltek és dolgoztak az ókori Rómában a hétköznapi emberek. E könyv valamilyen ilyen forrásból bőven merített, és még abból is, amely mind közül a legértékesebb: azoknak az embereknek az anekdotáiból, vicceiből, beszédeiből és leveleiből, akik egykor a városban éltek.

Az óorkutatók észreveszik majd azokat a pontokat, ahol – abban a felszabadító tudatban, hogy e művek szerzői joga évszázadokkal ezelőtt lejárt – számos kortárs vagy csaknem kortárs római szerző írását szöttem bele a szövegbe a művelt Pliniustól a bordélyok falairól megmentett trágár falfirkákig. Amennyire csak lehetséges, maguk Róma lakói beszélnek a saját tapasztalataikról; azok nevében pedig, akik nem hallathatták a hangjukat saját társadalmukban, e kötet próbál majd beszélni. Gyakran közlünk majd eredeti forrásokból vett idézeteket a könyv főszerzője mellett; sok esetben pedig több személy

tapasztalatait vegyítjük össze, hogy egyvalaki egy napjának egyetlen óráját megjelenítsük.

Az itt végigkísért huszonnégy óra összessége több, mint az egyes részek összege. Végül is e műnek egyetlen főhőse van: Róma városa, ez a nyüzsgő, trágár, alig kezelhető, hangyabolyra emlékeztető hely. Számos, olykor rémisztő fogyatékosága ellenére azonban e város tele van energiával és optimizmussal.

Tetten érhető itt valamiféle vállalkozó szellem és az elnyűhetetlen hit abban, hogy bármilyen rosszul menjenek is a dolgok, mindig lehet változtatni rajtuk. Rómában a rabszolga arra törekszik, hogy szabad lehessen, a felszabadított arra, hogy vagyont szerezzen, a meggazdagodott kereskedő pedig arra, hogy befogadja őt a társadalom legfelső rétege. Noha a rómaiak hajlamosak panaszkodni a sorsukra, ritkán törődnek bele. Az elevenség, és nem a depresszió jellemzi őket. Megvannak győződve a saját felsőbbrendűségükről, és átítatja őket az érzés, hogy ha már itt vannak a világmindenség közepén, muszáj a lehető legtöbbet kihozniuk helyzetükből, és foggal-körömmel ki kell harcolniuk egy jobb életet önmaguk és gyermekeik számára.

Az ókori Róma jóval több volt épületek halmazánál. És több volt a legkülönbözőbb emberekből és egyénekből szerveződő, összekapcsolódó közösségek alkotta társadalomnál is.

Az ókori Róma mindenekelőtt szemléletmód volt.

A FORDÍTÓ JEGYZETE

Az eredeti kiadásban a szerző saját jegyzetei a kötet végén olvashatók. A magyar kiadásban ezeket lábjegyzetekként közöljük, akárcsak a fordítói jegyzeteket; az utóbbiakat a jegyzet végére illesztett *A ford.* rövidítéssel különböztettük meg.

A könyvben közölt forrásszövegek után mindig megadjuk a szöveghelyet (ha szükséges, pontosítva, illetve javítva az angol kiadást), majd zárójelben a műfordító nevét (kivéve, ha az adott szöveg a kötet fordítójának tolmácsolásában szerepel).

A fordító ezúton mond köszönetet Győrei Anitának a fordításhoz nyújtott felbecsülhetetlen segítségéért, valamint Bálint Gábornak, amiért jórészt még publikálatlan Martialis-fordításait a rendelkezésünkre bocsátotta.

Böröczki Tamás

HORA NOCTIS VI

(00.00–01.00)

AZ ÉJSZAKAI ŐRJÁRAT INTÉZKEDIK

A tény, hogy Petronius Brevisnek van egy gyermeke – mégpedig lány –, számos tréfásnak szánt trágár megjegyzésre ad alkalmat a kis lakótömbben, amelyet az otthonának nevez.

Petronius Brevis felesége a Forum Piscarium egyik halasstandjánál dolgozik. A munkájához hozzátartozik az élőhalszállítmányok felügyelete is. A frissen fogott halak éjszaka érkeznek Rómába, vízzel teli hordókban, elevenen, hogy ne romoljanak meg, míg eljutnak a halászkikötőkből idáig. A hordókból a halak a standok kőpultjába mélyített sekély medencékbe kerülnek, azokban úszkálnak, amíg csak a piac nyitva van. Ily módon a rómaiak biztosak lehetnek benne, hogy a hal frissen kerül az asztalukra: gyakran egy óra sem telik el a hal megvásárlása és felszolgálása között.

A halakat még az előtt át kell önteni a hordókból a pultmedencékbe, hogy az első vásárlók napkelte körül megjelenének a piacon, ami azt jelenti, hogy Brevis feleségének egy órával napfelkelte előtt el kell indulnia otthonról. Mielőtt munkába menne, rendszerint elkészíti a reggelit a férjének, hogy legyen mit ennie, amikor megjön az éjszakai őrzőjáratból.

Brevis általában egy órával azután ér haza, hogy a felesége munkába indult; ilyankor eszik, gyorsan megmosdik és nyugovóra tér. Petronius Brevis ugyanis a *Vigiles* – szó szerint: „virrasztók” –, vagyis Róma éjjeli őrségének tagja, és ekkor már kilenc órája talpon van. Mivel a munkaidejük miatt éppen elkerülük egymást, megeskik, hogy Petronius egész héten nem is látja a feleségét – innen ered a lányával kapcsolatos élcelődés, hisz a szomszédok nem értik, hogyan hozhatták össze egyáltalán a gyermeket.

Most azonban Brevisre többórányi szolgálat vár még. Ő és csapata kettős feladatot lát el: miközben a vigileknek ügyelniük kell a törvény és a rend betartására a római utcákon sötétedés után, ez igazából mellékesnek tekinthető fő feladatukhoz, a tűz megelőzéséhez képest. Már csak azért is, mert a veszély, amelyet egy részeg erőszakoskodó vagy akár rablógyilkos jelent a városra, elhanyagolható azzal a pusztítással összevetve, amit akár csak egy kisebb tűzvész kitörése is jelent. Rómát tűzvédelmi szempontból hét kerületre osztották, és Brevis és társai jól tudják: épp az ő cohorsuk területe, a II. regio volt az, ahol a római történelem legsúlyosabb tűzvésze kezdődött.

Az eset Kr. u. 64-ben történt. A lángok a Circus Maximushoz közel eső, kacskaringós utcákon csaptak fel, és végül olyan hatalmas tűzvész kerekedett, amelyet csak hat nappal később sikerült megfékezni – ekkorra azonban Rómának több mint negyede a hamuval vált egyenlővé.

A nagy tűzvész

Kr. u. 64. június 19-e forró és szeles nyári éjszakáján tűz ütött ki a Circus Maximus külső falához csatlakozó üzletek sorában. Ahogy Tacitus későbbi beszámolójában elmagyarázza, a lángok rendkívül gyorsan terjedtek, mert a városnak ezen a részén „sem kőkerítéssel körülvett paloták, sem falakkal övezett templomok vagy egyéb akadályok nem voltak közben”.

Tacitus fiatal fiúként maga is tanúja volt a tűzvésznek, így az alábbi leírás a személyes tapasztalatán alapul:

Robamával a tűzvész először a sík területeket száguldotta végig, majd magasra felcsapott és ismét az alacsonyabban fekvő részeket pusztítva, a baj gyorsaságával megelőzte az orvoslást, mivel a város szűk s ide-oda kanyargó utcáival és szabálytalan házsoraival ki volt neki szolgáltatva [...] Ráadásul a félenk asszonyok jajveszékélése, a megfáradt öregek és a tapasztalatlan gyermekek, s akik magukkal és akik másokkal gondoltak, miközben vonszolják az erőtleneket, vagy várakoznak rájuk, egy részük a késlekedéssel, más részük a kapkodással mindent megakadályozott. És míg hátratekintenek, oldalról vagy előlről gyakran már körül is voltak véve; és ha a legközelebbi helyre kijutottak, a tűz azon is elharapózott, így a távolinak hitt részeket is ugyanolyan veszedelemben találták.

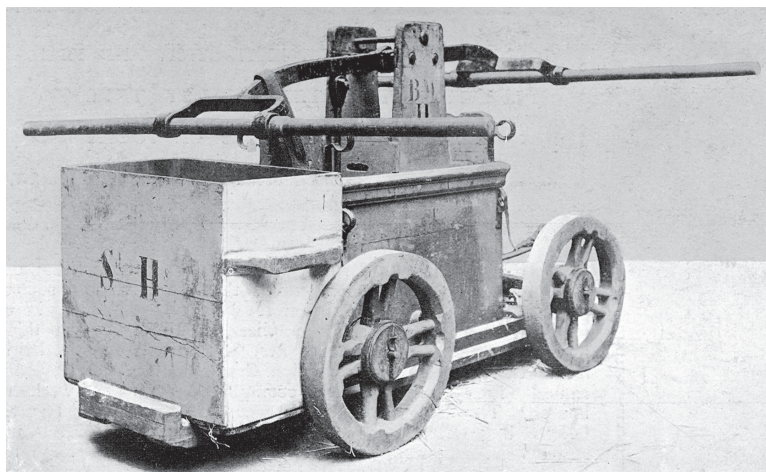
Évkönyvek, XV. 38 (Borzsák István fordítása)

Sokan gondolták úgy, hogy egy ilyen hatalmas tűz nem keletkezhetett magától. Egy idő után elterjedt a szóbeszéd, hogy Nero császár szántsándékkal idézte elő a tűzvészt, mintegy a városrendezés drasztikus formájaként, hogy a pusztítást követően a saját tervei szerint építtethesse újra Rómát.

Rómában az utcai árusok hevenyészett bódéi, a raktárként szolgáló pajták és számos ház felső szintjei mind jó száraz fából készültek, és annyira közel vannak egymáshoz, hogy alig akad köztük olyan építmény, amely ne érintkezne egy másikkal. Csupán egyetlen rosszul megrakott tűzből kihullott parázsdarabra van szükség, vagy egy égve hagyott olajmécesre, amelyet fellök egy élelem után kutató patkány, és a tűzvész percekben belül áthatolhatatlan lángfalként árasztja el az utcát, amelyen Brevis és osztaga járőrözik.

Nem csoda, hogy az őrjáratnak felhatalmazása van rá, hogy behatoljon bármelyik épületbe, amellyel kapcsolatban felmerül a gyanú, hogy tűz kiindulópontja lehet. Miután ugyanígy törvény által biztosított joguk az is, hogy bírságot szabjanak ki a gondatlan üzletekre vagy háztartásokra, az őrjárat nem riad vissza a tettelegességtől sem. Figyelembe véve a hatalmas veszélyt, amelyet egy tűzvész jelent az adott környékre, a „gyújtogató” az egyik legsúlyosabb szitokszó, amellyel egy római illethet egy másikat, és senki nem sajnálja azokat, akik ujjat húznak a vigilekkel.

Ha bebizonyosodott, hogy tűz ütött ki valahol, az egység bevált eljárásrend alapján fog hozzá a megfékezéséhez. Első dolguk az, hogy kiürítsék a környező épületeket, illetve vödörláncot alakítsanak ki a közeli házak bevonásával. Minden háztartás köteles bizonyos mennyiségű vizet előkészületben tartani éppen erre a célra, és Brevis és emberei rögtön meg tudják mondani, mennyi idő alatt jut el a lánc az útvonalukon található bármely szakasztól a legközelebbi kútig. A csapat egyik fiatalabb, kevésbé szerencsés tagját jelölik ki „pokrócos embernek”: az ő feladata, hogy ecetbe áztatott takarók segítségével igyekezzen elfojtani a kisebb tüzet, mielőtt az elharapózna. Ha ez nem volna elegendő, odavontatják a cohors tűzoltókocsiját is. Ez nem új találmány – a vigilek által használt járgány elődjét már évszázadokkal korábban is használták tűzoltásra Egyiptomban. Az alexandriai

Hérón-rendszerű római tűzoltókocsi rekonstruált modellje

Nagy Könyvtár megbízásából tevékenykedő görög feltaláló, Hérón volt az, aki első ízben dolgozta ki egy olyan szivattyú alapelvét, amely elég erős ahhoz, hogy átnyomja a vizet a tűzoltófecskendő csövén.

A vigilek mindegyik cohorsában vannak specialisták is. Ott vannak természetesen az orvosok: ők látják el azokat a római polgárokat, akiket helybenhagytak a rablók, és persze azokat a vigileket is, akik olykor alulmaradnak egy nagyobb létszámú bűnbandával folytatott heves összecsapás során. No meg ott vannak azok is, akik égési sérüléseket szenvedtek, esetleg kiugrottak egy égő épületből (noha a vigileknek vannak matrachordozó emberei is, akik igyekeznek tompítani az efféle zuhanásokat).

Ha a tűzoltókocsi sem volna elegendő, akkor az őrzőbeveti a valódi nehéztüzérséget – amely nem más, mint... a nehéztüzérség. Több évszázadnyi hadviselési gyakorlattal és ostromtapasztalattal a hátuk mögött a rómaiak kiválóan értenek hozzá, miként kell ledönteni egy városfalat, de a *ballisták* (hajítógépek) és egyéb hasonló lő-

fegyverek még annál is pusztítóbb hatást tudnak elérni, ha az átlagos (értsd: rozoga) római lakótömbök ellen vetik be őket. Így hát ha valahol tűzvész támad, az őrzőket vezető *praefectus* gyorsan döntést hoz azzal kapcsolatban, hol kell kialakítani a lángok terjedése elleni védvonalat. Ha a professzionális hadigépezet útjába kerül, egy négyemeletes épület is meglepően gyorsan kőhalommá – és így tűzvédelmi vonallá – válik.

Amint az épület leomlott, Brevis és társai feladata bemászni az ingatag romhalmazba, és hosszú nyelvű kampók segítségével kiszedni onnan mindent, ami éghető. A gyorsan terjedő tűzzel a hátukban meglehetősen gyorsan kell dolgozniuk. Világos, hogy ez egy veszedelmesen izgalmas munka, és nagyban hozzájárul annak megértéséhez, hogy Brevis és csapata miért lép fel akkora vehemenciával azokkal szemben, akik gondatlanságból tüzet okoznak. (Miként azt is gyaníthatjuk, hogy a lerombolt épületek korábbi tulajdonosai nem lelkesednek igazán a *praefectus*ért, aki a tűzfészek helyét megállapította.)

Ingtaneladás tűzvész idején

Mielőtt Augustus császár a Kr. u. 1. század elején megszervezte volna a vigilek szolgálatát, Rómában csak magánkézben lévő tűzoltóbrigádok léteztek. Az egyik ilyennek Licinius Crassus, az ingatlanmágnás volt a tulajdonosa. Amikor valamelyik magánházban tűz ütött ki, ez a közösségért mindent feláldozni hajlandó férfiú máris megjelent egy tűzoltócsapattal a lángokban álló ház előtt, készen arra, hogy oltani kezdjék a tüzet – amennyiben előzetesen felajánlották neki megvételre a szóban forgó épületet. Minél tovább vacillált a tulajdonos vagy minél inkább próbált alkudozni, annál közelebb került a lángok által pusztított ingatlan a teljes elértéktelenedéshez.

Megvásárolta a kigyúlt és a kigyúltak közelében álló házakat, amelyeket tulajdonosaik félelmükben és bizonytalanságukban pottom áron eladtak, s ily módon Róma legnagyobb része a tulajdonába került.

PLUTARKHOSZ: *Párhuzamos életrajzok – Crassus, 2*
(Máthé Elek fordítása alapján)

Ma azonban nyugodt az éjszaka, füstnek a leghalványabb jele sem mutatkozik a könnyű szellőben. Brevis és osztaga elhagyja a Via Patricust. Éjjel ez az utca Róma forgalmasabb útvonalai közé tartozik, mivel a főváros legjobb bordélyai közül több is itt található. Korábban az este folyamán a vigileknek egyszer már vissza kellett fordulniuk a szokásos útvonalukon, hogy kövessék ifjú arisztokraták egy lármázó csoportját, akik, miután kidobták őket az egyik bordélyból, az utcán folytatták a mulatozást. Az ilyen alkalmakkor Brevis sajnálja, hogy az emberei csupán ütőbotokkal vannak felszerelve, és nem kardokkal, amilyenekkel a városi cohors emberei gyorsan és halálos hatékonysággal képesek megtisztítani az utcákat a nagyobb zavargások idején.

Éppen elmúlt éjfél, és mostanra már az éjszaka hölgyei is úgy döntöttek, hogy véget ért a nap. Az utcát még néhány mécses megvilágítja az ablakokból, melyek mögött a bordélyházak személyzete nyugovóra tér. Ami azt illeti, pontosan azért kellett a vigileknek immár harmadszor is visszatérniük az utcába, mert a bordélyok bezártak erre a napra.

Egy római *magistratus*, egy – főként önmaga által – nagyra becsült férfiú azzal a szándékkal érkezett, hogy az Aventinus-dombon a bártaival elköltött, hosszúra nyúlt lakoma után itt, kedvenc nyilvános házában koronázza meg az estét. Nem kis bosszúságára szolgált, amikor kiderült, hogy nemcsak a bordély zárt már be, de megszokott

partnernőjének sincs ínyére, hogy ily kései órán elszórakoztassa őt. A férfi részeg dühében a kapun dörömbölve próbált érvényt szerezni akaratának; mire a lányok egyike az emeleti erkélyre kilépve felkapott egy kisebb petúniát tartalmazó virágcserepet, amelyet a hangoskodó felé hajított.

Sajnálatos módon a dobás célba talált, és a *magistratus* düh- és fájdalomkiáltásaira felfigyelt az éjszakai őrzárat is.

„Hostilius Mancinus *aedilis curulis* vagyok – mondja a férfi Brevisnek és az embereinek. – Az imént támadás ért az utcán.” Az *aedilis* azt követeli, hogy a vigilek törjenek be az épületbe, és tartóztassák le a támadót. Brevis fanyarul megjegyzi, hogy a lakomáról maradt virágfüzér, amely még mindig ott van a *magistratus* fején, bizonyára nem kis mértékben tompította a virágcserep ütésének erejét; mégsem teheti meg, hogy ne dörömbölgjön be a bordély kapuján, míg a rémült *leno* (vagyis a madám) be nem engedi. Kiderül, hogy a tettes egy Mamila nevű lány, aki pityeregve ül szobájában az ágya szélén, míg Brevis felveszi az adatait. Nem kerülheti el, hogy a bíróság előtt megmagyarázza tettét, ugyanakkor Brevis magában biztos benne, hogy a körülményekre tekintettel megússza majd büntetés nélkül.

Nem mintha a vigilek nem éreznének együtt valamelyest az *aedilisszel*. Az erkélyekről leeső, avagy lehajított dolgok állandó veszélyt jelentenek a járőrekre. Különösen nagy a veszély éjjelente, amikor a hajigálók hajlamosak azt feltételezni, hogy az erkély alatti utcaszakasz üres. Nem szokatlan, hogy az osztag valamelyik tagja sajátos illategyveleget maga után húzva érkezik vissza a kaszárnyába, miután valamelyik lakó lusta volt reggelig várni, hogy a latrinába ürítse ki az éjjeliedényt, és annak tartalmát egyszerűen kiöntötte az ablakon anélkül, hogy tudomást vett volna az alatta elhaladó járőrökről.

*Képzeld most el az éj sokféle egyéb veszedelmét:
mily magasan nyúlnak föl a házak, honnan agyonvág
mindenféle cserép, ha lyukas vagy csorba edények
hullnak az ablakból, s mily súllyal ütik meg a járdát,
szinte kivájva. Hanyagnak tűnsz, ki előre a nem várt
bajra nem is gondol, ha sietsz vacsorára, s előtte
még végrendeletet se teszel. Mert annyi halál les
éjjel, ahány ablak virraszt feltárva utadban!
Így hát azt kíváánd, s e siralmas vággyal eredj: bár
lenne elég nekik az, hogy nagy tálból lelocsolnak.*

IUVENALIS: Szatírák, III. 268–277

(Muraközy Gyula fordítása)

Az őrjárat most elhalad a Circus Maximus mellett, és délnek fordul, hogy ellenőrizze az Aventinus-domb keleti lejtőin elhelyezkedő kis utcákat. Napközben ez meglehetősen rossz környéknek számít, mert a kikötő szomszédságában olykor elfajulnak a dolgok, s az ember élete könnyen csúf és gyors véget érhet. A vigilek azonban most fellélegezhetnek egy kicsit. Miután az Aventinus keleti oldalán lakók többségének nincs túl sok elrabolható tulajdona, kevesebb errefelé a tolvaj is, a dokkmunkások pedig, akikre kora hajnaltól kemény munka vár a hajóknál, most még alszanak. A szűk utcák sötétek és némák.

E sikátorok csendje megkönnyíti a tájékozódást, mert az egyik közeli útról, jobb felől, ide hallatszik a csúcsforgalom nyüzsgése és lár-mája. Ez az a kövezett út, amely az Ostiai-kaputól vezet a Forumra. Itt a kocsik végeláthatatlannak tűnő oszlopa elfoglalja az egész utat, miközben ökrök és kocsisok bömbölnek és harsognak egymásra, s a hangzavart a kenetlen tengelyek nyikorgása teszi teljessé.

A káosz hangjai most mintha még jobban felerősödnének, ahogy az út összeszűkül a pillérek között, melyek az utca fölött húzódó Aqua Appia vízvezeték hatalmas íveit támasztják alá. A vigilek lemondó sóhajjal elindulnak lefelé a lejtőn, hogy szembenézzenek a legújabb problémával, amelynek megoldása még rájuk vár ezen az éjszakán.